

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Foglalkoztatási Stratégiája 2016 - 2021

KIVONAT

FOGLALKOZTATÁSI ÉS GAZDASÁG-
FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN
TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001

2017. július

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Foglalkoztatási Stratégiája - Kivonat

Jelen Stratégiai összefoglaló a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat megrendelésére, a TOP-5.1.1-15-B01-2016-00001 kódszámú, „Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések” megnevezésű projekthez kapcsolódóan készült.

A dokumentumot az Expanzió Humán Tanácsadó Kft. készítette.

Felelős kiadó: Török Dezső,
a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat elnöke.

© Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, 2017.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

Bevezető.	3
A helyzetfeltárás főbb megállapításai	4
Demográfia	4
Gazdaság	4
Munkaerőpiac	4
Oktatás és eredményesség	7
Kihívások, főbb problémák a megyei foglalkoztatásban ...	10
Jövőkép	12
Cél- és eszközrendszer	13
Operatív projekttervek.	16

Bevezető

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2016. március 29-i (17/2016.(III.29.) határozatával úgy döntött, hogy pályázatot nyújt be a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló „Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködés” megnevezésű pályázati felhívásra. A támogatáshoz való hozzájárulásról az 1364/2016. (VIII.13.) sz. Kormányhatározat döntött 2016. július 13-án. A projekt befejezésének tervezett időpontja: 2021. augusztus 31.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzati Hivatal konzorciumi együttműködésében megvalósuló megyei foglalkoztatási projekt (TOP 5.1.1-15-B01-2016-00001) célja képzési és foglalkoztatási programok megvalósítása a köz- és gazdasági szféra partnerségében. Ezen belül hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedésének segítése, ami foglalkoztatás-bővüléshez vezet. A beavatkozás keretében a foglalkoztatási paktum modellje és módszertana szerint létrejött, létrejövő megyei szintű foglalkoztatási együttműködések támogatása valósul meg. Ennek keretében készült el a megyei foglalkoztatási stratégia.

A foglalkoztatási stratégia klasszikus felépítést követ: a helyzetelemző részek, a stratégiai környezet elemzése után a megyei érintettek véleményén alapuló összefoglaló SWOT-elemzés, valamint problémafa található, amelyre az átfogó cél, valamint a stratégiai és specifikus célok és az ezekhez tartozó eszközök adnak választ. A stratégiai célok támogatják a megfogalmazott jövőkép elérését.

A stratégia elkészítését megelőzte egy megyei szintű felmérés, amelynek során a megyei munkaadók, illetve az álláskeresők előre meghatározott mintáján történt kérdőíves lekérdezés – ennek főbb eredményeit is a stratégiában adjuk közre. Ezzel párhuzamosan két átfogó, a Paktum szereplőivel folytatott szakmai konzultáció, egy térségfejlesztői mélyinterjú és számos partner által biztosított szakanyag nyújtott segítséget a stratégiakészítéshez.

A stratégia megfogalmaz mindezeket követően olyan operatív projektterveket, amelyek megvalósítása támogatja a célok biztos elérését.

A stratégia minden évben felülvizsgálatra kerül a projekt időszakában, amely a szintén évente megismételt munkaerő-piaci felmérésre épül majd.

A stratégia a Paktumszervezeti tagok tevékeny és aktív közreműködésével készült el, amelyért ezúton is köszönet illeti a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Paktum minden tagját.

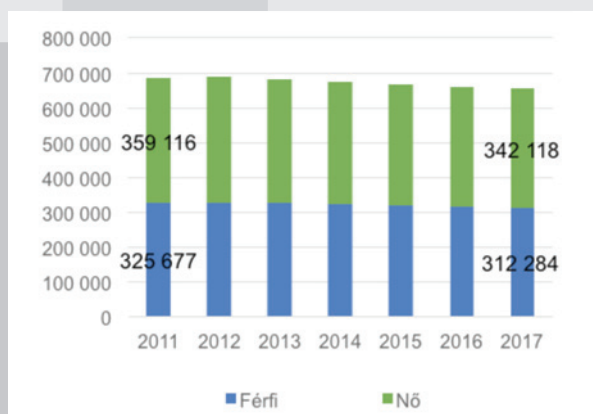
A helyzetfeltárás főbb megállapításai

Demográfia

Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ország második legnépesebb megyéje. Az élveszületések száma tekintetében friss adatok állnak rendelkezésre megyei szinten, 2017. első negyedévének adatait viszonyíthatjuk a 2016. évi adatokhoz. Ebből látszik, hogy B.-A.-Z. megyében folyamatos volt a növekedés, míg az ország többi megyéjéről ez nem mondható el. Nógrád, Tolna, illetve Szabolcs és Csongrád megyékben az élveszületések aránya növekedett a 2016-os évben 2015-höz viszonyítva, azonban 2017. első negyedévében már csökkenést mutatnak ezek a számok, ellentétben B.-A.-Z. megyével, ahol folyamatos az élveszületések számának növekedése.

A születésszámban látható pozitív folyamatok ellenére a lakónépesség folyamatosan fogy. Az elmúlt másfél évtizedben minden évben közel 1%-kal csökkent a megye lakossága, 755 498 főről (2011. évi adat), mára 656 419 főre apadt (2017).

1. ábra: A lakónépesség számának változása B.-A.-Z. megyében

Forrás: KSH 6.1.1. A lakónépesség nem szerint, január 1. 2011–2017.

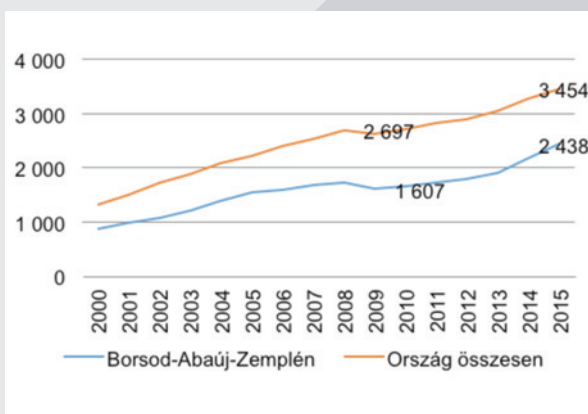
A természetes népmozgalmi folyamatok mellett igen nagy szerepe van a vándorlási tényezőknek is, gyakorlatilag ugyanannyi lakosságszökkenést eredményeznek a vándorlási folyamatok, mint a természetes fogyás. Az állandó elvándorlások és odavándorlások száma az elmúlt 15 évben mindig 2000 fő feletti.

Gazdaság

A megye gazdasági teljesítménye 2015-ben az országos átlaggal megegyező mértékben, 160%-kal haladta meg folyó áron a 2000-es évek szintjét.

Az egy főre jutó GDP-nek az országos átlaghoz viszonyított elmaradása a gazdasági válság idején érte el a legnagyobb különbséget, azután 2015-ig folyamatosan csökkent.

2. ábra: Egy főre jutó GDP (ezer forint)

Forrás: T-star, KSH

Az egy főre jutó GDP Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2000-ben az országos átlag 65,0%-a volt, míg ez a viszonylat a 2005-ös átmeneti kedvező érték (68,7%) ellenére 2010-re 60,7%-ra esett vissza, majd 2015-re már 70,6%-ra nőtt, ami kedvező fejlődési pályát mutat a megye számára.

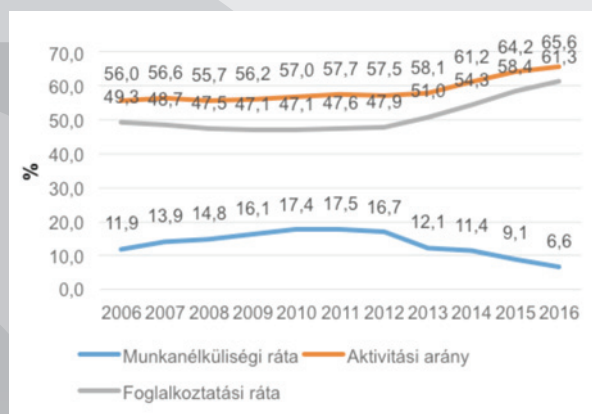
Munkaerőpiac

A megye foglalkoztatási helyzetét vizsgálva azt láthatjuk, hogy a válságból való kilábalás óta az aktivitási arány és a foglalkoztatási ráta is folyamatosan nőtt. Vagyis az elmúlt 4 évben a foglalkoztatási adatokban folyamatosan javulás ment, megy végbe. Még ha minimálisan is, de nőtt a gazdaságilag aktívák száma, ezzel szemben csökkent a munkanélküliek és az inaktívák száma. A munkanélküliségi arány

komolyan csökkent, a foglalkoztatási arány pedig átlépte a 60%-os küszöböt. A népesség száma azonban folyamatosan csökken, ami gátja lehet a gazdasági fejlődésnek.

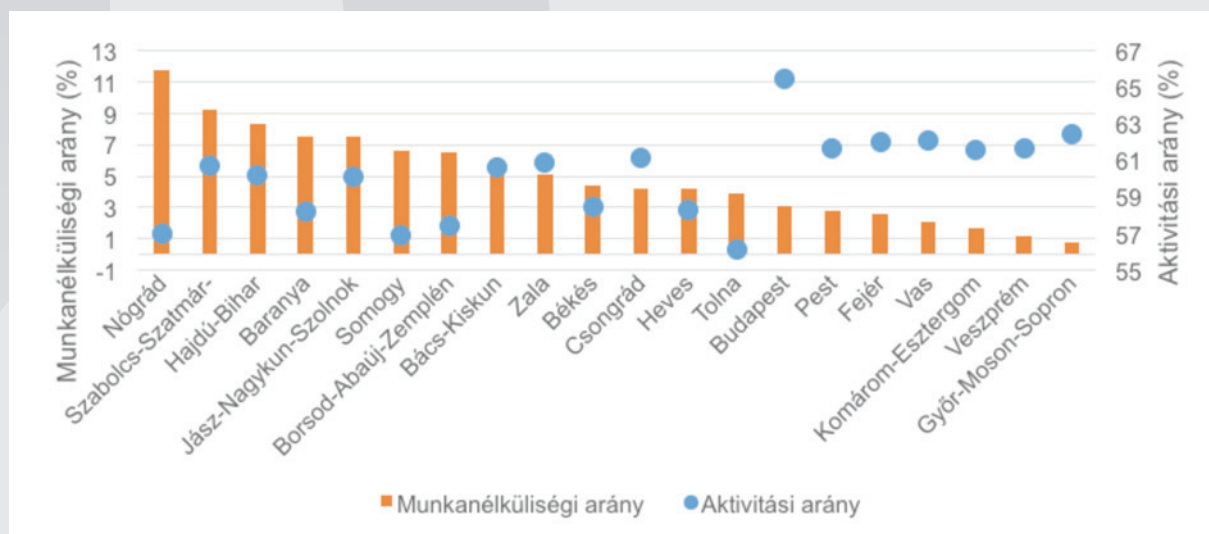
Az alábbi grafikon adatszerűen mutatja be azt, hogy a megyében az elmúlt években pozitív munkaerő-piaci változások mentek végbe: az aktivitási arány nőtt, a foglalkoztatási arány szintén, míg a munkanélküliség az elmúlt 10 évben nem látott mértékig csökkent.

3. ábra: Munkaerő-piaci tendenciák B.-A.-Z. megyében

Forrás: KSH - STADAT táblák

4. ábra: B.-A.-Z. megye helyzete a munkanélküliség, illetve az aktivitási arányban (2017. I. negyedév)

Forrás: KSH, 6.2.1. STADAT táblák

Ezek nagyon ígéretes tendenciák, amelyek kivételes lehetőséget tartogatnak a megye számára, azonban több olyan strukturális problémát is találunk, ami kihívásként kezelendő a megye foglalkoztatási stratégiája szempontjából.

A megye összesen 660 549 lakosából 2016-ban 154 060 fő állt alkalmazásban. Az alkalmazásban állók között, a fizikai és szellemi munka vonatkozásában azt láthatjuk, hogy a fizikai munkaerő alkalmazása dominál.

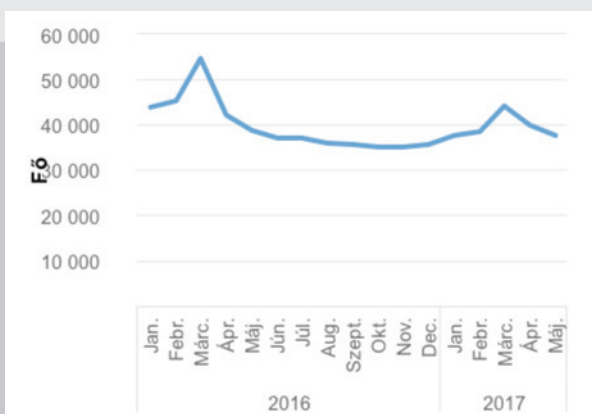
Legtöbbször a humán-egészségügyi, szociális ellátásban, a feldolgozóiparban, a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosításban, illetve az oktatásban dolgoznak. Ez egyben mutatja, hogy az állam, illetve az önkormányzat komoly foglalkoztató a megyében: a szellemi foglalkozású alkalmazottak körében meghaladja az 50%-ot is az állami foglalkoztatottak aránya.

Ahogy látszik, a gazdaságilag inaktívak száma bár folyamatosan csökken, még mindig nagy tömegről van szó – országos viszonylatban B.-A.-Z. megyében az egyik legmagasabb ez a szám a főváros és Pest megye után, a 15-64 éves korosztályban.

A helyzetfeltárás f

Bár a munkanélküliség sohasem látott mértékig csökkent, még mindig több mint 37 ezer ember keres állást a megyében.

5. ábra: Nyilvántartott állás keresők száma B.-A.-Z. megyében

Forrás: nfsz.munka.hu

A márciusi kiugró adatoktól (melynek indoka, hogy ekkor záródnak a közfoglalkoztatási programok, amelyből sokan visszakérülnek a munkanélküliek nyilvántartásába) elte-

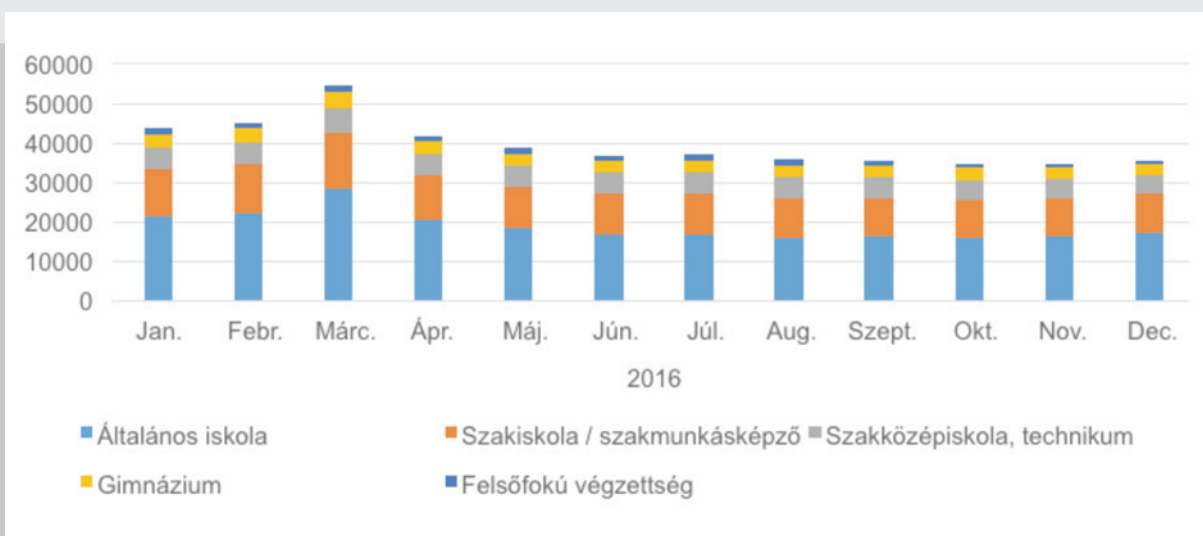
kintve az állás keresők száma folyamatosan csökken.

Az állás keresők száma 2016 novemberében volt a legalacsonyabb, 34 815 fővel, majd azt az év elején egy kisebb arányú, majd márciusban egy nagyobb mértékű növekedés követte, majd azóta újra csökkenő tendencia figyelhető meg.

Strukturális problémákat mutat, ha megvizsgáljuk az állás keresők összetételét végzettségük szerint. A megyében kiugró arányban találjuk a mindössze általános iskolai végzettséggel rendelkező munkakeresőket, majd őket a szakiskolai, szakmunkásképző végzettséggel, tehát szakmával rendelkezők követik. Az általános iskolai végzettségűek nagy száma azonban azt mutatja, hogy a megyében meglévő munkaerő-potenciál sajnos képzetlen, nem rendelkezik szakmával.

Az országos átlaghoz viszonyítva is sajnos B.-A.-Z. megye „vezet” – átlagosan itt a legmagasabb a képzetlen állás keresők aránya: 14%. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rendelkezik még két számjegyű átlagos aránnyal (12%), majd Hajdú-Bihar megye következik 9%-kal.

6. ábra: Nyilvántartott állás keresők száma iskolai végzettség szerint a megyében (fő)

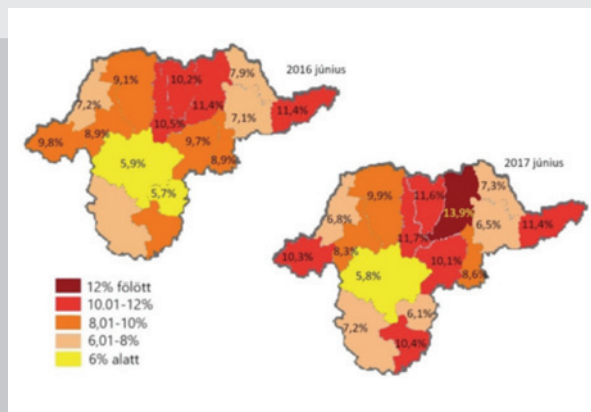

Forrás: nfsz.munka.hu

őbb megállapításai

A munkanélküliségi arány a településsoros havi adatok alapján¹ nem minden járásban csökkent az elmúlt egy évben (2016, illetve 2017 júniusi adatot figyelembe véve).

7. ábra: A munkanélküliség járási aránya 2016 és 2017 azonos időszakában (június)²

Forrás: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

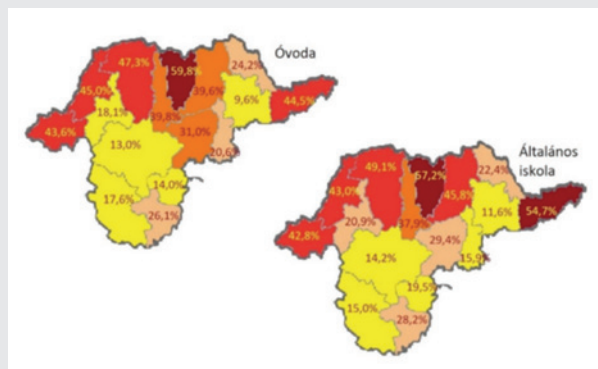
Az elmúlt egy évben leginkább a Gönci, a Szikszói az Encsi és a Cigándi járásban nőtt a munkanélküliek aránya (a 2016 júniusi adatot összevetve a 2017. évvel), illetve nyilván a regisztrált álláskereső száma. A növekedés egyébként több (9) járásban volt jellemző, mint amennyiben csökkenés történt.

Oktatás és eredményesség

A társadalmi felzárkózás egyik alapköve a megfelelő szintű oktatás-nevelés, amely nemcsak a munkaerőpiac igényeinek kielégítését tartja egyetlen céljának, hanem a társadalmi normák átadására is alkalmas. A szakképzés helyzetét nehezíti, hogy a megye erős ipari termelői jellege 1990 után megszűnt, több korábban fontos iparág teljesen eltűnt, és általában véve is csökkent a gazdaság teljesítménye. Nem kétséges, hogy a társadalmi problémák kezelésének legfontosabb eszköze a megfelelő szintű oktatás, ezért jelent különösen nagy problémát, hogy a 2015-ös PISA-felmérés eredményei alapján a hazai oktatási rendszer konzerválja a szociális hátrányokat, nem csökkenti a szociális háttérből fakadó tanulói teljesítménykülönbségeket. Ez B.-A.-Z. megye esetében azért különösen problé-

más, mert országos szinten a megyében a legnagyobb a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya mind az óvodákban, mind az általános iskolákban.³

8. ábra: Az óvodai és általános iskolai halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya (2015/2016)

Forrás: KIR-STAT 2015-2016; saját szerkesztés

A megyén belül is jelentős különbségek figyelhetők meg, főként a más megyékben is jellemző központ-periféria különbségének köszönhetően. Legrosszabb helyzetben az északi és keleti járások vannak e szempontból.

Az országos kompetencia-mérési eredmények fontos jelzőszámai egy térség (még inkább egy iskola) oktatási teljesítményének, és egy foglalkoztatási stratégia kapcsán azért érdemel figyelmet a téma, mert ez az a mérési pont, ahol nem lexikális tudást, hanem az átadott tudás használatát vizsgálják. Ez pedig nagyban befolyásolja a későbbi foglalkoztathatóságot, illetve az önfejlesztés képességét. A legutolsó Országos Kompetenciamérésen a megye tanulóit – az átlagpontszámot tekintve – a legtöbb mért évfolyamon és területen a legrosszabb eredményt érték el (kivéve a matematika 6. évfolyamát, ahol Jász-Nagykun-Szolnok megye eredménye rosszabb). A megyei átlag minden mért évfolyamon és területen (matematika és szövegértés) 4-6% közötti mértékben marad el az országostól.

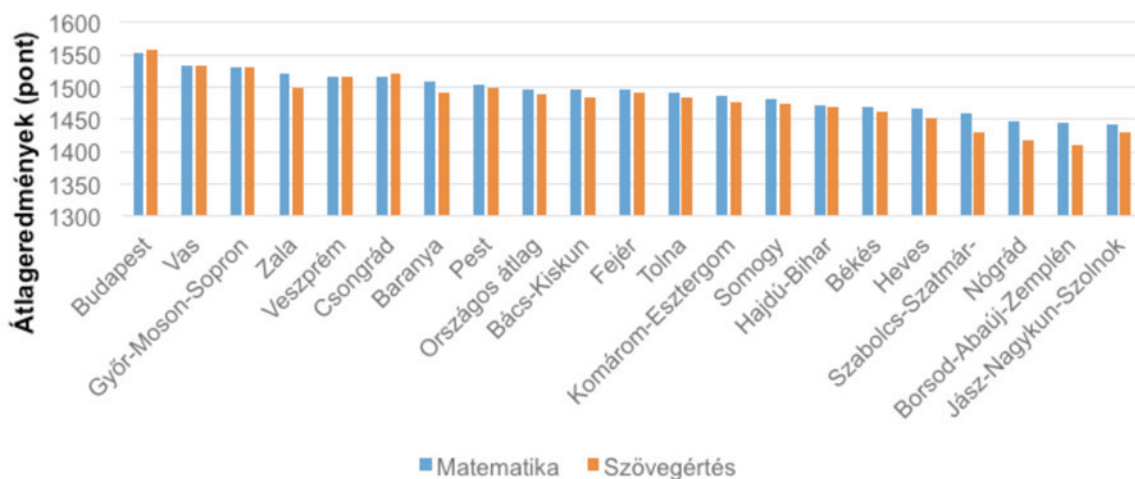
¹ http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_havi_reszletes_adatok_2017.

² Az adatok kiigazítottan településsoros adatokból származnak, 2016. június, szeptember, december, illetve 2017. március és június havi adatainak átlagát mutatják.

³ Az adat a 2016/2017-es KIR-STAT adatbázisból származik.

A helyzetfeltárás f

9. ábra: Az Országos Kompetenciamérés megyei adatai (átlageredmények 6. évfolyamon, 2015)

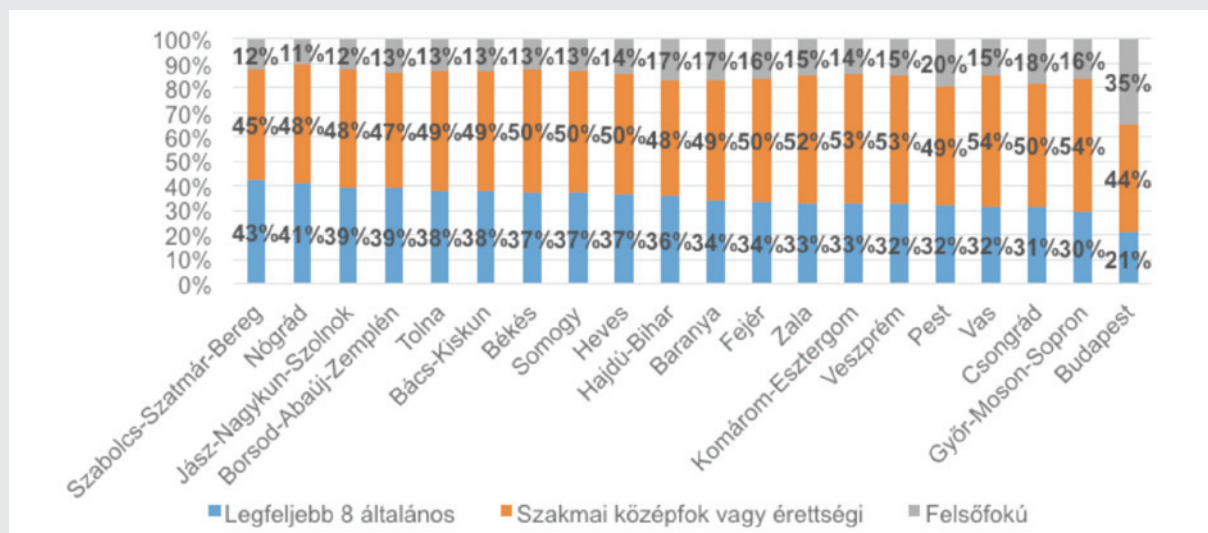
Forrás: Országos kompetenciamérés, Országos jelentés 2015

A kompetencia-mérési eredményeken tehát egyértelműen javítani szükséges. A rossz eredményt árnyalja, hogy az átlagpontszám nem veszi figyelembe a családi háttérből fakadó hátrányokat, noha a lemaradásnak nagy részét vélhetően magyarázza a hátrányos helyzetű tanulók magas aránya a megyében. A pedagógiai hozzáadott-érték növelése a szociálisan elmaradott térségekben az esélyteremtés legalapvetőbb feladata. (Vannak országok, ahol az elmaradott területeken dolgozó pedagógusok magasabb bért kapnak annak érdekében, hogy lehetőleg a legelkötelezettebb, legjobb teljesítményű pedagógusok dolgozzanak a hátrányos helyzetűek csoportjaival.)

A legmagasabb iskolai végzettséget tekintve B.-A.-Z. megye nem rendelkezik jó eredménnyel, itt a legnagyobb azok aránya, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. A felsőfokú diplomával rendelkezők aránya országos összehasonlításban közepesnek mondható, közel van az országos átlaghoz (13,5% a megyében, és 18,7% országosan, de gyakorlatilag a Közép-magyarországi régión kívül minden megye elmarad az országos átlagtól).

őbb megállapításai

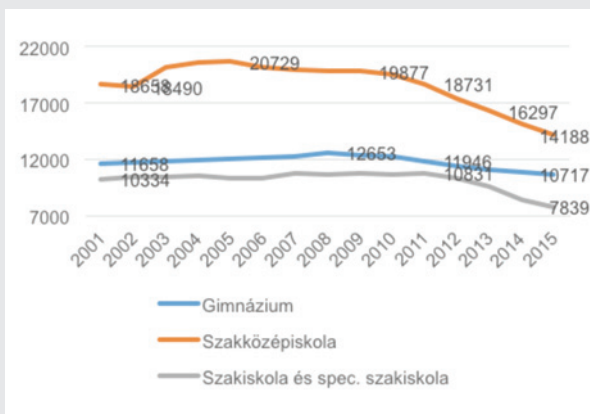
10. ábra: A 7 évesnél idősebb korosztályok legmagasabb iskolai végzettsége megyénként

Forrás: KSH, Mikrocenzus 2016

Amennyiben hosszú idősort tekintünk át (a KSH adatai alapján), akkor azt látjuk, hogy a demográfiai hullámvölgy a szakképzésben jelenik meg leginkább. Míg a gimnáziumi létszámok az elmúlt négy évben (2011 és 2015 között) nagyjából 10%-kal, a szakközépiskolai létszámok 24-25%-kal, a szakiskolai létszámok pedig 27-28%-kal csökkentek. Ezek nagyjából megfelelnek az országos folyamatoknak, noha a megyében jelentősebb szerep jut a szakiskolai feladat-ellátásra (országos viszonylatban az imént vizsgált időszakban a tanulólétszám 37-38%-kal csökkent). Érdekes, hogy egyértelműen a 2011-es év jelentett törést a szakiskolai létszámok adataiban, addig minimális mértékben (a másik két iskolatípus létszámainak csökkenése mellett) emelkedett a szakiskolai tanulók létszáma.

11. ábra: A középfokú intézmények létszáma hosszú idősoron (nappali munkarend, fő)

Forrás: KSH

Összességében elmondható, hogy a középiskolák létszáma az elmúlt 5 évben közel 9 ezer fővel csökkent a megyében (a 2011-es létszám 21%-a), ami hatékonysági kérdéseket is felvet a feladat-ellátásban.

Kihívások, főbb problémák a megyei foglalkoztatásban

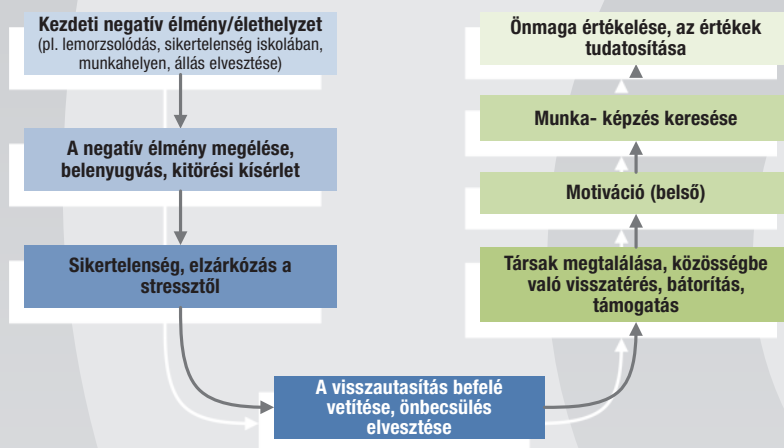
A munkaerőpiac strukturális problémái jelentősen befolyásolják a megye társadalmi felépítését, illetve a deprimált társadalmi csoportok társadalmi mobilitását. Az MKIK GVI 2017. januári kutatási jelentése alapján⁴ 2011 és 2016 között mintegy megnégyszereződött azon vállalatok aránya (10-ről 40%-ra), akik cégük legnagyobb problémájának a szakember-hiányt jelölték meg. Az országon belül vannak különbségek: amíg a Dunántúlon nagyobb ez az arány, kelet felé haladva ez csökkenő tendenciát mutat. Egyaránt problémát jelent a kezdő és a tapasztalt munkavállalók felvétele, illetve a már a cégnél dolgozók megtartása is. A cégek 64%-a úgy gondolta 2016 októberében, hogy 2017-ben ez a helyzet súlyosabb lesz.

A munkaerő-hiánnyal párhuzamosan azonban jelen van mind a megyében, mind országosan egy jelentős, munka-

erő-piacilag aktív réteg, akik nem tudnak munkához jutni. Ennek egyik oka, hogy az álláskereső nagy része nehezen foglalkoztatható (kéességek hiányában), másik pedig az, hogy a munkaerő-igény egyenlőtlenül oszlik meg országosan. A képzetlen, motiválatlan munkaerő ráadásul egyben a legkevésbé mobilizálható is.

A megyében jelentős problémát okoz, hogy az álláskereső több mint negyede egy évnél régebb óta nem talál munkahelyet (illetve nyilvánvalóan van egy réteg, amely még sohasem dolgozott, miután lemorzsolódott a köznevelésből), ezáltal olyan negatív érzelmi és szociális spirálba kerül, amelyből nehéz kitörni; mindenekelett egy olyan pozitív példaállítás szükséges számukra, amely a szociális hálózat újraépítését támogatja (erre jó eszköz a közfoglalkoztatás).

12. ábra: Az egyéni motiváció erősítésének egyik lehetséges útja

Forrás: saját szerkesztés

Az álláskereső nagy része nehezen foglalkoztatható, ennek több oka is van:

- jelentős részük képzetlen (szakképzetlen), legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik
- egy részüknek teljesen hiányzik a munkahelyi szocializációja, nem rendelkeznek megfelelő tapasztalattal
- társadalmilag elszigetelten élnek sokan az álláskeresők közül, így nincsenek tisztában a munkakereséshez szükséges információkkal, illetve a munkahelyen való foglalkoztatás feltételeivel
- nehezen mobilizálhatóak – ez a megszokásokkal, a tökehiánnyal egyaránt magyarázható –, illetve leginkább

aprófalvas területeken, közösségi közlekedéssel nehezen megközelíthető településeken élnek, nehezebb számukra eljutni a munkahelyekre.

A vállalkozások által jelzett munkaerő-igények több szempontból is feladatot rónak a megyei foglalkoztatással kapcsolatos szervezetekre. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében jóval alacsonyabb a munkanélküliek aránya, noha a munkaadók az elmúlt időszakban folyamatosan a képzés fejlesztését, a felsőoktatás munkaerő-piaci elvárásokhoz való közelítését kérték az oktatási kormányzatoktól. A duális képzés a felsőoktatást, így a Miskolci Egyetemet

is, a korábbiaknál még jobban tereli a gazdaság igényeinek kiszolgálása irányába. A Miskolci Egyetemen jelenleg összesen 127 hallgató vesz részt duális képzésben gazdasági, műszaki, informatikai területen. 323 együttműködési megállapodást kötöttek 143 vállalattal. Az együttműködési megállapodások közül 310 megállapodás aktív. A kimeneti eredmények először a 2017/2018. tanév elteltét követően mérhetők. A duális képzések iránt jelentős az érdeklődés, mint ahogyan azt a számok is mutatják. A Diplomás Pályakövetési Rendszer adatai, a felvett hallgatók száma nem támasztja alá azt, hogy az érdeklődés csökkenne a Miskolci Egyetem képzései iránt. A felsőoktatás hallgatóközpontú szolgáltatást végez. Mindeközben a Miskolci Egyetem jelentős figyelmet fordít a felsőoktatás és az ipar együttműködésére, továbbá a hátrányos helyzetű térségek felzárkózására, kihelyezett képzések esetében. Ózdon anyagmérnöki alapszak, szociális munka alapszak, Sátoraljaújhelyen gépészmérnöki alapszak géptervező specializáció és egészségügyi gondozás és prevenció alapszakon, védőnő szakirány indul a 2017/2018. tanévben. Ezek a kihelyezett képzések, Sátoraljaújhelyen Községi Felsőoktatási Központként, Ózdon telephely működtetésével jelentősen hozzájárulnak egy térség megmentéséhez.

A szakképzés kibocsátása az elmúlt évek jelentős változásai ellenére még mindig nem megfelelő a vállalkozásoknak. A leginkább felkapott, hírekben is gyakran szereplő informatikai terület mellett más középfokú szakmák esetében is jelentős munkaerő-hiány alakult ki (pl. vendéglátás, egyéb lakossági szolgáltatások). Ez nem feltétlenül a szakképzési kibocsátás struktúrája miatt alakult így, hanem a nyugati országokban szerethető jelentős bérelőny következtében külföldön munkát vállalók száma, illetve az utánpótlás hiányának együttes következményeként. A megyénként meghatározott hiány-szakképesítések és ösztöndíjjal támogatott szakmák beiskolázása sem nőtt kellő mértékben. Ennek egyik legfőbb oka, hogy hazánkban az elmúlt 30 évben sem tudott kialakulni a hatékony pályorientáció rendszere – több szereplő is résztvevője ennek, ám (talán éppen ezért) a megfelelő üzenetek csak alacsony hatékonysággal jutnak el a megfelelő korosztályokhoz. A megfelelő, önismereten, képességeken és motiváción alapuló pályaválasztás azonban jelentősen javíthatna mind a szak-

képzésben tapasztalható lemorzsolódási problémákon, mind pedig a későbbi szakmai karrierben, illetve az életen át tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztésén. Meg kell említeni, hogy a szakképzés – rugalmatlansága miatt – nehezen tudja kezelni a foglalkoztatással kapcsolatos elvárásokat, a jelenlegi gyorsan változó gazdasági környezetben csak tökeerős multinacionális cégek tudnak három-öt évre nagy biztonsággal tervezni, így azok a piaci jelzések, amelyekre a beiskolázási döntések alapulnak, a kibocsátáskor már nagy eséllyel nem állják meg a helyüket. A felnőttképzés ebből a szempontból fontos szerepet játszhatna – nemcsak a közfoglalkoztatottak esetében – a gyors átképzések és továbbképzések megszervezésével. A felnőttképzés terepet adhatna a nem szakmai, hanem egyéb munkavállalási kompetenciák⁵ fejlesztésének is. A vállalatok gyakran fontosabbnak tartják a személyes kompetenciákat, mint a szakmaiakat, mivel a nagyvállalatok saját képzési rendszerrel, illetve különböző mentor-programokkal rendelkeznek, amelyekben a szakmai jártasság a szükséges szakterületen célzottan és hatékonyan megszerzhető. Az oktatási rendszerben tehát kiemelten kell kezelni az általános kompetenciák fejlesztését is (olvasási, számolási képességek, életvezetési képességek, alapvető pénzügyi készségek).

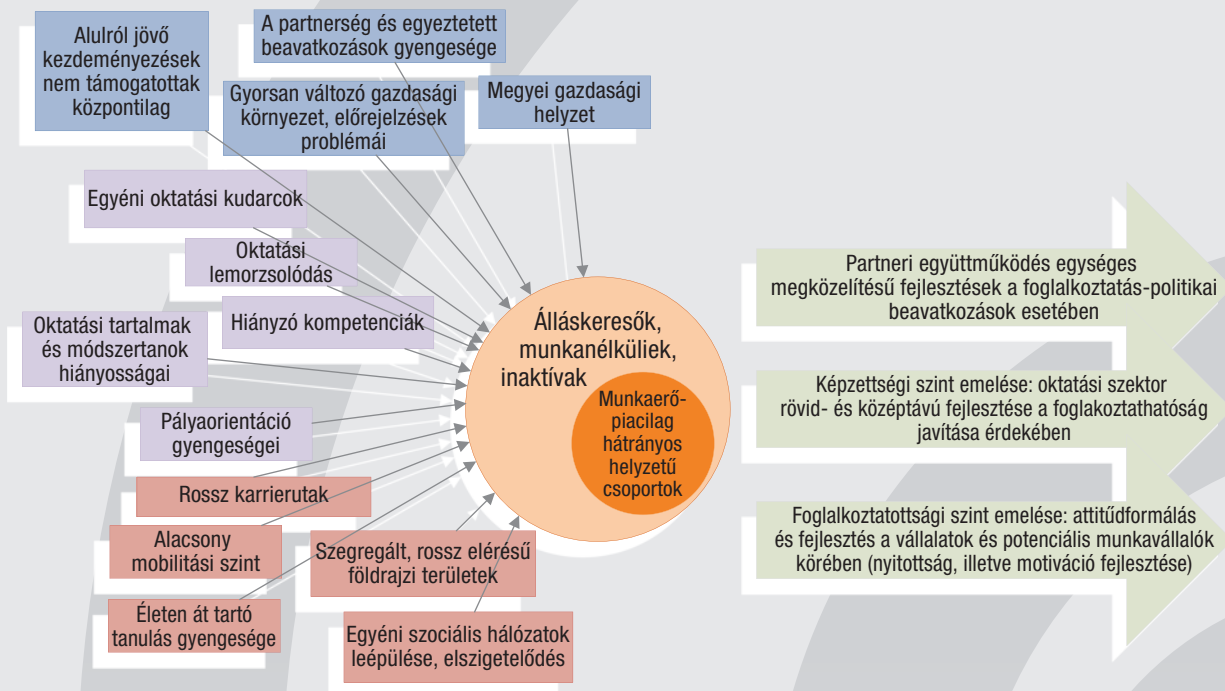
Ahogy látszik, a foglalkoztathatóság javítása, a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közelítése, a munkaerő-piaci szolgáltatások hatékonyságának növelése többretegű, összetett feladat.

4 http://gvi.hu/files/researches/494/munkaerohiany_2016_elemzes_170202.pdf

5 A legfontosabbak a GVI felmérései alapján: precíz munkavégzés, önálló munkavégzés, nagy munkabírás, képesség a csapatmunkára, célok megvalósításának képessége, elméleti szakmai jártasság, képesség a tanulásra, önképzésre.

Jövőkép

13. ábra: A munkaerő-piaci problémák összefoglalása (problématérkép)

Forrás: saját szerkesztés

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Foglalkoztatási Paktum a megye sok szereplőjének aktív együttműködésére épít. Ennek megfelelően a meghatározott célok nemcsak a Paktum szervezeti hatáskörében relevánsak, azon túlmutató érvénnyel bírnak. A célok elérése és az ajánlott eszközök, beavatkozások megvalósítása közös megyei érdek; jelen stratégiai kiadvány tartalmán túlmutató kérdés, hogy a jövőben mely szervezet felelősségi körében történik meg a fejlesztés.

A megye foglalkoztatási jövőképe négy elemből áll:

- A Paktumban tömörített szervezetek és társadalmi szereplők olyan együttműködése alakul ki, amely túlmutat a jogszabálykövető ágazati eljárásrenden, és emberközpontú, fejlesztő-szolgáltató jellegű. Ebben világossá válik, hogy mely szereplőnek mi a feladata és felelőssége, és kitől kap támogatást. Az együttműködést egy folyamatos kommunikációs mechanizmus támogatja.

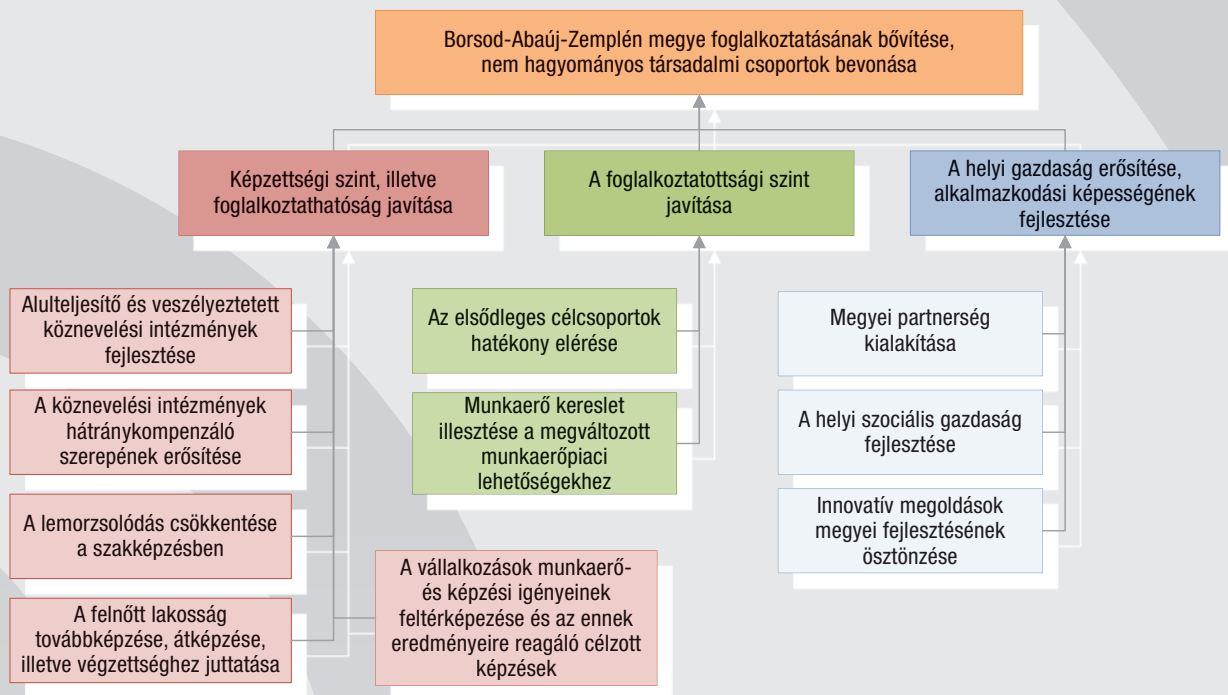
- Tekintettel a megye rendkívül eltérő térségi fejlesztési igényeire, a Paktum működését egy helyi, térségi tervezés és projektmenedzsment rendszer egészíti ki.
- Mivel az országos szabályozás nem feltétlenül kedvez a helyi problémamegoldásnak, a Paktum szereplői olyan innovatív fejlesztési projektekre szereznek országos támogatást, amelyek a helyi-térségi igényekhez alkalmazkodó speciális szabályozással élnek.
- A Paktum működése nyitott a megye minden lakosa felé.

Cél- és eszközrendszer

A stratégia átfogó célja az, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében bővüljön a foglalkoztatás, új, eddig a foglalkoztatásban nem látható csoportok lépjenek az aktív munka-

erőpiacra, és tevékenyen járuljanak hozzá a megye gazdasági-társadalmi fejlődéséhez.

14. ábra: A Megyei Foglalkoztatási Stratégia céljai

1. Stratégiai cél: Képzettségi szint, illetve foglalkoztathatóság javítása

A képzettségi szint emelésének célja két irányba hat: egyrészt nagyobb arányban kell támogatni a leghátrányosabb helyzetű csoportokat az általános iskolai végzettség megszerzésében, másrészt az általános iskolai végzettség megszerzése után tovább kell támogatni a hátrányos helyzetű személyeket a minél magasabb végzettségi szint elérésében. Ehhez az új kihívásoknak megfelelő köznevelési intézményrendszerre, illetve módszertanokra van szükség.

A munkaerő-piaci adatok azt mutatják, hogy minél magasabb az egyéni végzettségi szint, annál kisebb az esélye a munkanélkülivé válásnak. Ez várhatóan még a következő években sem fog változni. A magasabb végzettség magasabb életszínvonalat prognosztizál.

Ahhoz, hogy a képzettségi szint megyei szinten emelkedjen, nemcsak a fiatal korosztályokkal kell foglalkozni, hanem a felnőtt lakosság képzettségi szintjének emelésével is. Ehhez a felnőttképzés és a felnőttoktatás rendszerének erősítésére van szükség. Az átképzés erős összefüggésben van a foglalkoztathatóság kérdésével.

Specifikus cél	Indoklás, magyarázat
1.1. Alulteljesítő és veszélyeztetett köznevelési intézmények fejlesztése	Az oktatási kudarcok egy részét nem a tanuló szociális helyzete vagy képességbeli hiányosságai okozzák, hanem a köznevelési intézmények gyakran elavult problémakezelési megközelítése, a nem megfelelő pedagógiai módszertanok használata. Ahhoz, hogy azonosítani lehessen azon intézményeket, amelyek e téren fejlesztendőek, meg kell vizsgálni, hogy megyei szinten melyek a mérhető adatok alapján kevésbé jól teljesítő intézmények. A veszélyeztetett intézmények azok, amelyek halmozottan hátrányos környezetben működnek, és fennáll annak kockázata, hogy alulteljesítővé válnak. További feladat a lemorzsolódást, pályaelhagyást kiváltó okok azonosítása, valamint szoros együttműködés a szociális és gyermekvédelmi intézményekkel a családban gyökerező okok feltárására és kezelésére.
1.2. A köznevelési intézmények hátránykompenzáló szerepének erősítése	A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzet könnyen vezethet önmagában is iskolai kudarchoz, amely pedig később a munkaerő-piaci, társadalmi beilleszkedést nehezíti meg az egyén számára. Az iskola feladata ebben az esetben az, hogy a „hozott” hátrányokat csökkentse, illetve kompenzálja. Ehhez szükség van prevencióra (pl. a lemorzsolódás megelőzése, pszichikai kockázatok mérlegelése), a tanulás támogatására, illetve az iskolai kudarcok utólagos kompenzációjára egyaránt.
1.3. A lemorzsolódás csökkentése a szakképzésben	A végzettség nélküli iskolaelhagyás, az iskolai kudarcok, a lemorzsolódás leggyakoribb következménye az alacsony iskolázottság, ennek eredménye pedig nyilvánvalóan a munkaerőpiacról és a társadalomból való kirekesztődés veszélye. A szakképzésbe belépő tanulók körében az elmúlt időszakban a tanulmányi eredmények folyamatos romlása figyelhető meg. Mivel a szakképző intézmények kötelesek helyet adni minden tanköteles korú tanulóknak, a belépés minimális tudásszintjét meghatározni nem lehet. Amennyiben az általános iskolai képzés során a tanulók nem sajátították el az alapvető kompetenciákat, úgy ezeket a szakképzésben kell megszerelniük. Ez a folyamat nyilvánvalóan erősen hátráltatja a szakképző intézményt abban, hogy saját feladatára, a szakmai tudás átadására tudjon koncentrálni.
1.4. A felnőtt lakosság továbbképzése, átképzése, illetve végzettséghez juttatása	A hátrányos helyzetű rétegek képzésének hatékonysága akkor növelhető, ha tervezhető, differenciált, a résztvevők igényeinek is megfelelő felzárkóztató (alapkompétencia-fejlesztést célzó vagy szakmai) képzési programok bevezetésére van lehetőség. Ehhez a teljes megyei felnőttképzési rendszer erősítésére szükség van, amihez a rendelkezésre álló hazai és EU-s források tudatos tervezésére és felhasználására van szükség. A továbbképzés és átképzés iránya kettős lehet: a) a munkavállalók átképzése, a megváltozott ipari elvárások alapján; b) az álláskereső, hátrányos helyzetűek továbbképzése, alapkompétenciák fejlesztése a formális képzési rendszerekbe történő beléptetés érdekében. A Paktum felnőttképzési modellje a gazdasági szereplők bejelentett igényeit is figyelembe vevő, kereslet-vezérelt megközelítésen alapszik.
1.5. A vállalkozások munkaerő- és képzési igényeinek feltérképezése – célzott képzések	A munkaerőpiac elvárásaihoz illeszkedő szakképzési kibocsátás régóta kihívást jelent az ország számára (lásd MFKB-k létrejötte, szakképzési beiskolázások adataalapú előrejelzésének megjelenése), amely nyilvánvalóan a foglalkoztatásban, a munkaerőpiacon érezteti leginkább hatását. A cél az, hogy a szakképzés minél gyorsabban és hatékonyabban legyen képes reagálni a megváltozó munkaerő-piaci igényekre.

és eszközszer

2. Stratégiai cél: A foglalkoztatottsági szint javítása

A megye foglalkoztatási helyzete a gazdasági válságból való kilábalás eredményeképp folyamatosan javuló tendenciát mutat: nőtt a foglalkoztatottak száma, a munkanélküliségi arány pedig rég nem látott alacsony szinten van. Nőtt ugyan a gazdaságilag aktívák száma, de a megye gazdasági fejlődésének érdekében szükséges a foglalkoztatási célú aktivitást tovább növelni. Nagy számban találhatók meg a hátrányos helyzetű célcsoporton belül is a tar-

tós munkanélküliek, az alacsonyan képzettek, illetve a perifériákon élő, halmozottan hátrányos helyzetű csoportok. A célcsoport képzését követően (ld. 1. stratégiai cél) szükséges az ő – lehetőleg – elsődleges munkaerőpiacra történő átvezetésük, elhelyezkedésük támogatása a rendelkezésre álló eszközökkel. Ezek az eszközök elsősorban azok a munkaerő-piaci szolgáltatások, amelyek jelenleg is elérhetők. Szükséges viszont ezen tevékenység megfelelő koordinálása és fokozása a célcsoport jobb elérése és hatékonyabb motiválása érdekében – emellett pedig a másodlagos célcsoport, a foglalkoztatók érzékenyítése is elengedhetetlen.

Specifikus cél	Indoklás, magyarázat
2.1. Az elsődleges célcsoport hatékonyabb elérése	A paktum célcsoportját jelentő hátrányos helyzetű munkavállalókat lehetőleg az elsődleges munkaerőpiacon kell elhelyezni. Ehhez azonban szükséges az ő gyakran elavult (pl.: tartósan munkanélküliek esetében) vagy nem kellően kiforrott (pályakezdő munkanélküliek esetében) munkaerő-piaci kompetenciáikat, illetve a motivációjukat fejleszteni.
2.2. Munkaerő-kereslet illesztése a megváltozott munkaerő-piaci lehetőségekhez	Ugyan a foglalkoztatási helyzet általánosságban javuló képet mutat, ezzel egy időben a strukturális munkanélküliség jelenségével is találkozunk. Mivel a képzés, átképzés időigényes, így a vállalatoknak fel kell készülniük részben egy átmeneti időszakra, amíg a munkáltatói igényükhöz igazodó munkavállalói réteget alkalmazni tudnak – másrészt aktivizálni szükséges a nem vagy kevésbé elért célcsoportokat. A munkaadókat szükséges megismertetni a potenciális munkavállalók jellemzőivel, sajátosságaival. Emellett pedig szükséges a már ismert és bevált aktív munkaerő-piaci eszközöket alkalmazni.

3. Stratégiai cél: A helyi gazdaság erősítése, alkalmazkodási képességének fejlesztése

A megyében (egyébként országosan is jellemzően) élő álláskereső, közfoglalkoztatott réteg, valamint ezzel párhuzamosan érzékelhető munkaerőhiány azt jelzi, hogy mind a munkaadóknak, mind a munkavállalóknak, mind pedig a nonprofit szektornak változásra van szüksége. A gyorsan változó nemzetközi gazdaság, a tőke zavartalan áramlása, a globális verseny, valamint az ipar 4.0 egyre érzékelhetőbb megjelenése a termelésben és a szolgáltató szektorban egyaránt azt teszi szükségessé, hogy minden gazdasági szereplő fejlessze adaptációs képességét, lehetőleg a versenyképességének javításával párhuzamosan. Foglalkoztatás szempontjából (kiemelten az alacsony mobilitású

hátrányos helyzetű csoportok esetében) azonban nemcsak a helyi ipar alkalmazkodó képességének fejlesztésére, hanem a termelékenységének javítására, illetve a szektor bővítésére is szükség van.

A szakképzettséggel nem, illetve munkavállalói kompetenciákkal csak kevésbé rendelkező társadalmi csoportok gyors munkaerő-piaci integrációjának egyik lehetséges eszköze a helyi mezőgazdasági terményekre épülő feldolgozóipar erősítése, illetve ezen belül a szociális gazdaság (társadalmi vállalkozások) támogatása. A helyi gazdaság erősítése a potenciális partnerek együttműködése, a helyi problémákra reagáló innovatív gazdasági kezdeményezések nélkül elképzelhetetlen.

Specifikus cél	Indoklás, magyarázat
3.1. Megyei partnerség kialakítása	A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, és a megyében létrejövő egyéb helyi paktumok megteremtik az együttműködés fórumait, mivel a helyi társadalom és gazdaság, a munkáltatók, képzők és munkavállalók, a helyi önkormányzatok, a piaci cégek és a helyi társadalom egyaránt képviselteti magát a munkában. A paktumszervezetek koordinálásával szükség van olyan tematikus együttműködések kialakítására, amelyek többszintű beavatkozási lehetőségeket biztosítanak. A magasabb szintű együttműködés lehetőséget teremt a szűkös anyagi erőforrások hatékony, koncentrált felhasználására, a párhuzamos fejlesztések elkerülésére.
3.2. A helyi szociális gazdaság fejlesztése	Európai és világ szinten is egyre fontosabb szerep hárul a társadalmi problémák kezelésének relatíve új és innovatív szereplőire, a társadalmi vállalkozásokra. Hazánkban több kiemelt projekt is foglalkozik és foglalkozott a társadalmi vállalkozások fejlesztésével. Ezeknek köszönhetően az új gondolatosság kezdeményei szerte az országban jelen vannak, ám további erősítésre van szükség annak érdekében, hogy társadalmi értelemben is jelentős eredményeket tudjanak felmutatni ezek a szervezetek.
3.3. Innovatív megoldások megyei fejlesztésének támogatása	A megye sajátos adottságaiból fakadóan az országos átlagra szabott jogi-gazdasági-pénzügyi szabályozások sokszor gátolják az eredményes fejlesztőmunkát. Ezért szükség van olyan innovatív megoldásokra, melyek rugalmasságot és jobb alkalmazkodási lehetőséget hoznak a helyi szereplőknek.

Operatív projektek

A stratégiakészítés során az alábbi projekttervek készültek el, amelyek megvalósítása javítja a foglalkoztatási helyzetet, és támogatja a megyei foglalkoztatási stratégia céljainak elérését.

Projekt címe	Célja
A foglalkoztatás támogatása vállalati szolgáltatásokkal	A hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatása esetén kapható pénzügyi jellegű foglalkoztatási támogatások mellett a munkaadó vállalatok hatékonyan tudják foglalkoztatni a hátrányos helyzetűeket. Ezáltal lehet biztosítani a hosszú távú foglalkoztatást, illetve azt, hogy a támogatással felvett munkavállaló integrálódjon a szervezetbe, a szervezet munkájába. Így csökken a cég fluktuációja, hatékonyabbá válik a munkavégzés és a cég egész működése is.
Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatáshoz kapcsolódó tájékoztatás a vállalkozások felé	A projekt célja, hogy többcsatornás tájékoztatással elérje a vállalkozásokat, tájékoztassa őket a hátrányos helyzetű célcsoportok munkába történő bevonásának lehetőségéről, ezzel pedig elősegítse azoknak a foglalkoztatását, akik alkalmasak és készek munkát vállalni (képzést / átképzést követően).

Projekt címe	Célja
A szociális gazdaság B.-A.-Z. megyei fejlesztése	A megyében erősödjön a szociális gazdaság, ennek kapcsán javuljon a közfoglalkoztatottak elsődleges munkaerőpiacra való kijutása. A legelterjedtebb szervezeti forma a szociális szövetkezet, amelyeknek 2018. januártól minden esetben rendelkezniük kell önkormányzati taggal – ennek megfelelően a helyi paktumok szereplői közvetlenül is befolyással lehetnek a megye társadalmi vállalkozásaira. Olyan önálló, alulról építkező tanulási hálózat kialakítása a cél, amelyben a szereplők maguk is megosztják problémáikat, tapasztalataikat egymással.
„Helyi termék-fejlesztés”	A helyben történő foglalkoztatás erősítése a helyi termékek, szolgáltatások előállításának támogatásával valamint piacra juttatásával. Kiemelten olyan elzárta településeket bevonva, ahol alig van más munkalehetőség. A másik hasonlóan fontos társadalmi cél, hogy a projekt hatására javuljon a bevont hátrányos helyzetű csoportok munkamorálja, szocializálódjanak a munkavégzésre.
Befektetés-ösztönzési információ-nyújtás a munkahely-teremtés érdekében	A megyei gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási paktum célja, hogy olyan képzési és foglalkoztatási programokat valósítson meg a közszféra, a gazdasági és a civil sféra partnerségében, amely a hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedését segíti elő. Ezzel a tevékenységgel a paktum hozzájárul az adott térségben a népesség megtartásához, az életminőség javításához, a munkaképesség fenntartásához. A foglalkoztatási paktum közvetlen célcsoportjait adó hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatásának elősegítése érdekében cél a vállalkozások közti együttműködések ösztönzése és a megyébe történő befektetések elősegítése.
Mobil applikáció fejlesztése a munkaerő-piaci információ-áramlás érdekében	Gyors, naprakész információáramlást biztosítson a munkaerőpiacon a munkaadók, munkavállalók és a foglalkoztatási szerv, valamint a felnőttképzéssel foglalkozó szervezetek között.
Technológiai start-up inkubátor elindítása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében	Mobilitási pályát kínáljon a megye műszaki és gazdasági elitjének (beleértve a felsőoktatási és középiskolás nemzedékeket is). A sikeres start-up-ok jelentősen csökkenthetik az elvándorlási kedvet. Ugyancsak cél a megyéből elvándorolt műszaki és pénzügyi értelmiség visszavonzása a start-up inkubátor kínálat lehetőségei által. Az inkubátor nem végezne önálló befektetési tevékenységet, hanem a legsikeresebb hazai és közép-európai kockázati tőkealapoknak közvetítené ki az első szűrőn túljutott elképzeléseket.
Térségi modellfejlesztés egy perifériális, leszakadó térségben	A megye egy leszakadó térségében olyan modellértékű komplex fejlesztést valósítson meg, amely a későbbiekben tudásközpontként szolgálhatja a megye minden önkormányzatát és társadalmi szervezetét.

Felelős kiadó: Török Dezső, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat elnöke.

Felelős szerkesztő: Expanzió Humán Tanácsadó Kft.

Szerkesztés és nyomdai kivitelezés: Restyánszki László • restyanszki.grafika@gmail.com